

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

У даній статті описано сутність системи вищої освіти та соціальні потреби громадян в послугах освіти; впровадження сучасних інформаційних технологій у систему освіти; переваги дистанційної освіти над традиційною; дослідження якості вищої освіти та шляхи її покращення. Про переваги розвитку освіти, необхідність практичного реформування освітньої системи в загальному, і вищої освіти зокрема йдеться в основних документах, що регулюють освітню діяльність України в нинішній час. Питання гарантування якості вищої освіти, вже тривалий час є одним з важливих у світовому освітньому суспільстві.

Ключові слова: сутність системи освіти, розвиток вищої освіти в Україні, реалізація дистанційної освіти, перспективи електронної освіти, якість вищої освіти, потреби суспільства в освітніх послугах.

V. Hlas, T. Polukhtovich. Specifics of development of institutions of higher education in modern Ukraine. This article describes the essence of the higher education system and the social needs of citizens in education services; introduction of modern information technologies into the education system; advantages of distance education over traditional; research into the quality of higher education and ways to improve it. The advantages of the development of education, the need for practical reform of the education system in general, and higher education in particular are discussed in the main documents that regulate the educational activity of Ukraine now. The issue of quality assurance in higher education has long been one of the important issues in the global educational society.

Keywords: essence of education system, development of higher education in Ukraine, realization of distance education, prospects of electronic education, quality of higher education, needs of the society in educational services.

В.В. Глас, Т.Г. Полухтович. Особенности развития учреждений высшего образования в современной Украине. Особенности развития учреждений высшего образования в современной Украине. В данной статье описано сущность системы высшего образования и социальные потребности граждан в услугах образования; внедрение современных информационных технологий в систему образования; преимущества дистанционного образования над традиционным; исследования качества высшего образования и пути его улучшения. О преимуществах развития образования, необходимости практического реформирования образовательной системы, в общем, и высшего образования в частности говорится в основных документах, регулирующих образовательную деятельность Украины в настоящее время. Вопросы обеспечения качества высшего образования, уже длительное время является одним из важных в мировом образовательном обществе.

Ключевые слова: сущность системы образования, развитие высшего образования в Украине, реализация дистанционного образования, перспективы электронного образования, качество высшего образования, потребности общества в образовательных услугах.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві якість освіти – досить поширена тема для дискусій, особливо для абітурієнтів, студентів та їх батьків. Стійкою є думка про те, що населення України бажають і заслуговують високого рівня життя, а досягти цього можна тільки маючи доступ громадян, саме до якісної освіти.

Підкреслимо, що на сьогодні маємо недостатнє науково-методичний матеріал для введення модернізованої парадигми освіти у зв'язку з її орієнтацією на загальнолюдські цінності на шляху до європейської спільноти.

Міжнародні дослідження якості вищої освіти в Україні показують те, що показники якості у ЗВО є доволі неоднорідними. З однієї сторони за кількісним показником – охоплення вищою освітою – Україна займає місце серед перших п'ятнадцяти країн світу. Доволі високі показники має природничу і математичну освіту – Україна посідає тут місце не нижче 50-го. За якістю освіти з менеджменту місце України знаходиться близько 100-го.

Вища освіта поєднується завжди із науковими дослідженнями. На світовий рейтинг університетів, крім показника працевлаштування випускників, значно впливає саме обсяги та результати наукових досліджень.

В Україні є значні проблеми із проведенням результативної інноваційної та науково-технічної політики. Стан науково-технічної сфери за останні роки значно погіршився: обсяг замовлень на наукову та науково-технічну продукцію було скорочено, скоротилася кадрова та матеріальна база проведення досліджень та розробок, різко зменшилася результативність самої науки. Науковці у значній мірі пов'язують це зі зменшенням фінансової підтримки науки. [1]

Аналіз останніх вчень та публікацій. Значущими для цієї статті є наукові вчення та загально філософські погляди до розвитку теперішньої системи вищої освіти в Україні відомих українських вчених Д. Дзвінчука, В. Андрущенко, І. Зязюна, І. Беха, В. Кременя, С. Клепка, Т. Сорочан та ін. Насамперед важливе місце займає орієнтований підхід як основа зміцнення якості освіти та формування розвитку вищої освіти (С. Подмазін, В. Євдокимов, Л. Нечепоренко, Л. Анциферова, О. Пехота, та ін.).

На абстрактно-логічному рівні окремі точки бачення питань розвитку системи вищої освіти вивчали дослідники М. Гриньова, О. Трофименко, А. Вербицький, Г. Єней, І. Зимня, В. Моторіна, О. Овчарук та інші. У контексті питання, яке розглядається важливими є наукові праці, що мають відношення до державного управління вищою освітою в сучасному світі, таких дослідників: В. Князева, М. Білинська, С. Телешун, В. Бакуменко, В. Луговий, С. Опрятний, В. Майборода, С. Майборода, В. Огаренко, Ю. Сурміна, В. Корженко та інші.

Актуальність даної статті спричинена появою деяких праць у сфері управління ходом інтеграції України до європейського і світового співтовариства (О. Мельникова, Ю. Глуцук, О. Оболенський, Т. Лукіна та інші), підвищення вимог до сфери вищої освіти, гарантування якості освітніх систем та стану справ у системі вищої освіти в Україні.

Наголосимо що, у вищій освіті України відбувається процес різнобічного та різноманітного розвитку, збільшується кількість освітніх послуг, гарантований наявністю цілого ряду нормативно-правових актів органів самоврядування, у тому числі МОНМС України, чималой кількості наукових статей, направлених на покращення та піднесення системи вищої освіти України.

Мета статті. Відслідкувати можливості піднесення вищої освіти в Україні в нинішніх соціально-економічних умовах, в контексті формування знань у суспільства.

Виклад основного матеріалу. Життя людства на початку нового тисячоліття відбувається в епоху глобалізації, посиленого науково-технічного прогресу, інформатизації, інтеграції та утвердження ринкових механізмів. Динамізм, притаманний сучасному рівню культури, підвищення соціальної ролі особистості, гуманізація та демократизація суспільства, інтелектуалізація праці, стрімкий розвиток техніки і технологій в усьому світі – все це потребує створення нових умов для модернізації сучасних освітніх систем.

Про переваги розвитку освіти, необхідність практичного реформування освітньої системи в загальному, і вищої освіти зокрема йдеться в основних документах, що регулюють освітню діяльність України в нинішній час. Визначається, що освіта є вирішальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства, стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені [7].

Питання гарантування якості вищої освіти, вже тривалий час є одним з важливих у світовому освітньому суспільстві. Розвинуте суспільство справедливо розглядає функцію гарантування якості освіти (разом з доступом до неї) серед основних обов'язків держави для людей. Протягом періоду незалежності українська суспільна думка повільно поступово розвивається в напрямі усвідомлення цієї ідеї, хоча певною мірою вона і досі залишається в тіні політичної думки. І якщо справді розвинене громадянське суспільство спроможне самостійно розвинути базові засади суспільного договору, то сучасна українська спільнота не мислить реалізації такого договору без вирішальної ролі держави. У проєкції на освітню діяльність це означає стійкі сподівання здатності органів державного управління створити надійну та ефективну систему контролю та управління наданням комплексу послуг освіти. Практично ж 28-річний шлях становлення нашої держави засвідчив неможливість вирішення цього завдання лише засобами державного впливу та централізованого управління. Одним з найбільш яскравих прикладів інституціонального неуспіху державної освітньої політики є започаткування механізму ліцензування та акредитації у діяльності вищої освіти. Накопичений за останніх двадцять років

досвід його функціонування не тільки затримав підвищення якості, але й не запобіг її поступовій руйнації.

Ідея впровадження сучасних інформаційних технологій у систему освіти найбільш розвинених країн показують, що в даний час відбувається процес суттєвих змін в системі освіти. Відбувається переоснащення навчальних закладів відповідно до сучасних вимог якості навчання. Одним з основних завдань, які стоять перед викладачами та працівниками ВНЗ, є не тільки впровадження системи дистанційної освіти, а й гарантування сприятливого впливу нових технологій на процес навчання, тобто необхідність мінімізації негативних наслідків та піднесення сильних сторін.

Для успішного вирішення цієї проблеми потрібно підготувати відповідну нормативно-правову базу. На сьогоднішній день вже є перелік правових документів пов'язаних з дистанційним навчанням.

На сьогоднішній момент десятки українських ВНЗ пропонують дистанційну освіту, що має ряд особливостей та переваг в порівнянні з традиційними формами (очною та заочною):

- безперервність навчання – дає змогу навчатись за індивідуальним графіком в будь-який момент;
- доступність – відкритість освітніх ресурсів для залучення усіх верств населення до навчання;
- індивідуалізація та диференціація навчання – створення і налаштування дистанційних курсів із врахуванням вікових та фізіологічних особливостей користувача;
- економічність – надання якісного навчання з мінімальними фінансовими витратами;
- мобільність – можливість одночасно навчатись за різними напрямками.

Поміж головних течій державної політики щодо розвитку вищої освіти, виходячи із провідних засад європейської вищої освіти є – постійне підвищення якості освіти; покращення її змісту та форм навчального процесу; формування процесу здобуття вищої освіти, системи безперервної освіти та навчання протягом життя; створення різних видів навчальних установ та індивідуальних навчальних планів; підготовка кваліфікованих педагогічних кадрів для забезпечення якісної освітньої діяльності в сільській місцевості; інтеграція системи вищої освіти України у світову систему вищої освіти при збереженні і розвитку досягнень та традицій української вищої школи.

Розкриємо три найважливіші стратегічні маршрути покращення вищої освіти України:

По-перше, посилення важливих сторін теперішньої системи вищої освіти і перебудова її в засіб підготовки населення до нових умов життя та засіб розвитку економічної могутності держави;

По-друге, внесення у будову і зміст навчання змін, зосереджених на започаткування нового менталітету, необхідного для ефективних дій у демократичній і правовій країні з регульованою ринковою економікою;

По-третє, підняття позиції у міжнародному рейтингу вищої освіти України та її рівноправна інтеграція в європейський і світовий освітянський простір та формування громадянського суспільства.

Суспільна сутність системи освіти в цілому виділяє такі типи завдань, які перед нею поставлено вирішувати [5]:

- 1) Утворення суспільної необхідності громадян в послугах освіти, направлення зацікавленості сучасного покоління на вищої освіти;
- 2) Регулювання змісту та об'єму накопичених і опанованих знань на базі вдосконалення нових навчальних планів, програм, методів та форм навчання;
- 3) Реалізація переходу до інноваційних форм навчання вищої освіти.

Якість вищої освіти (Quality in Higher Education): Рівень набутих людиною умінь, знань, навичок, інших якостей, що пояснює її компетентність належно до стандартів вищої освіти. Якість освіти у ВНЗ є ключовим поняттям Болонського процесу. З метою її забезпечення розроблено Рамку кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (2005 р.), Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (2005 р.), утворено Європейську асоціацію забезпечення якості вищої освіти (2004 р.) та Європейський реєстр забезпечення якості вищої освіти.

Відомо, що міра розвитку будь-якої держави характеризується станом вищої освіти. Можна впевнено заявити, що в даний момент вища освіта в Україні розвивається. Розпочався сучасний розвиток вищої школи з моменту підписанням Україною болонських угод, заявивши про бажання

працювати в європейському освітньому середовищі: прийняти західну термінологію та принцип організації навчального процесу та модульно-рейтингову систему оцінювання знань студентів; забезпечити працевлаштування випускників. Українська освітня система повинна заохочувати вчитись іноземним студентам, а для цього потрібно гарантувати академічну мобільність викладачів та студентів, які зможуть на певних етапах навчання змінювати вищий навчальний заклад не тільки на вітчизняний, а й на закордонний.

Зауважимо, що українське суспільство бажає формувати освітню систему, яка відповідає б виклику часу, потребам суспільства, а тому передбачує нові умови і віднаходить інноваційні моделі освітнього розвитку. В базі найбільш важливих моделей випробуваних часом, - ідея підтримання і піднесення здатностей кожної дитини як гарантія її самоствердження на життєвому маршруті.

Вища освіта в Україні базується на знаннях, уміннях і навичках, добутих ще у школі, але на першому місці стоїть не важливість засвоєння певної кількості знань, а поняття освіти як безперервного процесу, що триває протягом усього життя, бути готовим здобувати освіту самостійно та бути спроможним до самопрогнозування можливостей професійної реалізації.

Забезпечення можливості становлення, вдосконалення та підвищення кваліфікації свого професійного освітнього рівня та оволодіння іншими новими професійними напрямками є метою сьогоденного вищого навчального закладу.

Значущою діяльністю системи вищої освіти є гуманітарне виховання молоді, одним із важливих завдань якого є підготовка особистості належно до вимог сучасної цивілізації. Займатися ідеологічним вихованням теперішньої молоді досить складно. Молодь слушно шукає нові орієнтири й ідеали, які їм близькі. Молодь потребує допомоги у пошуках нових шляхів, а система вищої освіти зобов'язана допомогти молодій людині знайти нові цілі в житті й вказати шлях їх досягнення.

Система вищої освіти України завжди була і залишається стійкою, це робить її стабільною, ґрунтовною, бо вона має високий рівень довіри з боку громадськості.

Висновки. Освіта і наука є найголовнішою основою, яка повинна зайняти пріоритетне місце в організації держави та зацікавленості громадянського суспільства. Суспільно-економічні відносини в суспільстві прямо впливають на умови освітнього процесу; закладені теоретичні основи реформування системи вищої школи з урахуванням спрямувань розвитку європейської освіти з опорою на ефективні здобутки багаторічного досвіду підготовки фахівців в Україні. Новими орієнтирами професійного навчання у вищому навчальному закладі є необхідність усвідомлення освіти як безперервного процесу, що триває протягом усього життя, готовність до самоосвіти та до набуття нових кваліфікацій відповідно до самопрогнозування можливостей професійної реалізації. Серйозною можливістю розвитку національної освіти є активне запровадження ступеневої системи підготовки висококваліфікованих фахівців, компетентних у передових досягненнях світової науки та здатних по-особливому мислити та самостійно використовувати накопичені знання, що підсилює мобільність випускників навчальних закладів на ринку праці, інтеграцію та укрупнення спеціальностей, розширює можливості молоді знайти роботу за фахом, а моніторинг працевлаштування стане основною підставою щодо визначення престижності вищого навчального закладу у національному рейтингу. Перспективним для осмислення процесу подальшого розвитку системи вищої освіти України є розгляд проблеми моніторингу основних елементів освітньої діяльності з метою визначення напрямів подальшого розвитку вищих навчальних закладів та своєчасного реагування на зміни у суспільстві.

Перспективу і вдосконалення системи дистанційного навчання в Україні складає впровадження в освітній процес комп'ютерної і аудіовізуальної техніки. Питання дистанційної освіти в теперішній час вводять практично всі ВНЗ України.

Дистанційна освіта в майбутньому зробить навчання не нудним і попередньо розпланованим, а цікавим процесом, де студент сам планує весь час. Девіз електронної освіти приблизно має такий вигляд: «Навчання завжди і скрізь і все життя із задоволенням».

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ:

1. Козаков В. А. Вища освіта в Україні та у світі: проблема цілей та їх реалізації // Сучасні системи вищої освіти: порівняння для України: Монографія. – К. : «Академія», 1997. – 83 с.
2. Москаль Ю. Світові тенденції розвитку заочної та дистанційної вищої освіти / Ю. Москаль // Психологія і суспільство. – 2008. – № 3. – С. 116–122.

3. Дідик Ю. С., Львович О. М. Дистанційне навчання. Рекомендаційний бібліографічний покажчик / Ю. С. Дідик, О. М. Львович. – К. : Державна бібліотека України для юнацтва, 2006. – 23 с.
4. Про затвердження Положення про дистанційне навчання [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z0703-13>.
5. Самолюк Н. Актуальність і проблемність дистанційного навчання [Електронний ресурс] / Н. Самолюк, М. Швець // Нова педагогічна думка. – 2013. – № 1.1. – С. 193. – Режим доступу до ресурсу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2013_1_50.
6. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень. – К. : Грамота, 2005. – 448 с.
7. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта: перспективи досліджень // Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Хмельницький : ТУП, 2001. – 3 с.
8. Тенденції розвитку системи вищої освіти в Україні [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1298>